

ÉLET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos
KORBULY JÓZSEF.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6frt.
 Fél " 3 "
 Negyed " 1.50k
 Egyszeri szám ára 12kr.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monostor
 utca 20sz.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

AZ

„ÉLET és IRODALOM”

czimű, az erdélyi részek egyetlen szépirodalmi és társadalmi közlönyére

Eddigi — bár rövid — pályafutásunk felment attól, hogy nagyhangu ígéretekkel biztassuk az olvasó közönséget az előfizetésre; s e pusztá ígéréte után tartunk igényt a közönség pártfogására.

A nélkül, hogy a szerénytelenség vádjától tartanánk, hivatkozhatunk a kiváló írók fényes sorára, kiknek szives közreműködése tette lehetővé, hogy lapunkat irodalmi színvonalra emeltük.

A lefolyt félévi folyamában a következő írók neveivel találkozhattak olvasóink: Jókai Mór, Braszai Sámuel, Hegedűs István, Imre Sándor, Beóthy Zsolt, Szász Béla, Szász Gerő, Endrődi Sándor, Ábrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigáné, Sámi Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátóni Gyula, Medgyes Lajos, Lővey Klára, E. K. és Gyula, Petelei István, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Aladár, Lugosi József, Ábrányi Emil, Dengi János, Réthy Lajos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gábor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Sándor József, Jancsó Benedek.

Lapunk előfizetési díja marad a régi:

Egész évre 6 frt. || Fél évre 3 frt.
Évnegyedre 1 frt 50 kr.

A vidéki előfizetési díjak a kiadóhivatalhoz (Kolozsvárt belmonostor-utca 20. sz.) küldendők: helybeli előfizetéseket pedig Stein János könyvkereskedése fogad el.

Mutatványszámot ingyen és bérmentve bárkinek küldünk. Továbbá tudatjuk, hogy új előfizetőink lapunk első félévi folyamát 2 frt 50 krért utánrendelhetik.

HIRDETÉSEK

EREDETI
FRISTER és ROSSMANN
VARRÓGÉPEK.
Amsterdamban az 1883-diki kiállításon
„ARANY ÉREMMEL“
kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített.
SINGER
varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti részletekbeni fizetések és hat évi írásbeli jótállás mellett ajánlja
Neeser János és társa
Kolozsvárt, tordautca 1. sz.
(7) (49-52)

Valódi mosott pamut.

Női kézimunka.

Hímző anyagok. Öszi ujdonságok: asztalfutók s közepek, védkendők, párnák, hingtaszék-betétek, utazótakarók, stb. kézimunkák éppen most jelentek meg és nálunk jutányosan kaphatók.

A jövő évi kiállításhoz ajánljuk dús anyagraktárunkat, mintáinkat és rajzainkat.

Vidéki megrendelések és fölvilágosítások legpontosabban teljesíttetnek.

Lustig Eszti és Neményi Hermin
BUDAPETS, Haas-féle palotában,
(25) szemben a „Magyar Király“ szállodával. 13—*)

Valódi mosott pamut.

Kanevasz-szövetek.

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legujabban a kor igényeinek megfelelőleg a legmodernebb betűkkel berendezett.

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁIÁRT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomóívan alkalmazva.

A nyomdai gépek elegendősége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet

A munkákhoz szükséges **papír** csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemü és nyelvü **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők**, köz- és magán hivatalok részére szükséges **rovatos ivék, körlevelek, árjegyzékek, számlák**, diszes kiállítású **diplomák** és **tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszerári jelzetek bor, rozsolis** és más **vignettek, új évi** és más alkalmi **üdvözetek, vámjegyek, vásárcédulák, hirdetmények**, bármily nagyságu **falragaszok**, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutcza 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutcza 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közigyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előljáróságok, valamint takarékpénztárak és biztosító-társaságok figyelmét bátorlodik arra fölhevni, hogy hivatali szükségletekre megkivántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolesőbb árszámítására különös sulyt fektet. A községi bíróságok részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **konez számra** is jutányos áron szolgál.

Épen most jelent meg s
Kolozsvárt Stein János

KÖNYV- ÉS ZENEMÜKERESKEDÉSÉBEN
 kapható:

SZÉKELY TÜNDÉRORSZÁG.

Székely népmesék és balladák.

MESÉLI

BENEDEK ELEK.

Gyulai László és Pataky László rajzaival.

Ara 3 frt. Diszkötésben 4 frt.

Épen most érkeztek

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedésébe Kolozsvárt:

IMA- ÉS AJTATOSSÁGI KÖNYVEK

nagy választékban

katholikus, protestáns és más felekezetek számára a leg-
 újabb s legdiszesebb kötésekben

jutányos áron.

Ajánljuk e szebbnél szebb corduan, selyem, selyem-bársony, elefánt-
 csont, tekenősbéka, kaucsuk, gyöngyház, szaru, arany- és ezüst-lemez,
 kristály, kláris stb. stb. retek bekötésű

IMAKÖNYVEKET

ajtatos hölgyeink figyelmébe.

A külföld legelső könyvkötészeti műhelyeiben készült

imakönyvek

nemcsak jeles beltartalmuk s művészi kivitelü, gyönyörű külsejük,

de olcsó áruk

miatt is általános figyelmet érdemelnek.

Vidéki megrendelések postafordultával, és a
 legpontosabban teljesítettnek

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedése Kolozsvárt.

Kolozsvárt Stein Jánosnál:

Kürschner's Taschen-solid gebunden
Konversations-Lexikon zu 3 Mark.
 gibt auf 100.000 Fragen des Augenblicks eine prompte und zuverlässige Antwort. — Vorrätig bei:

Ara csinos diszkötésben

csak 1 frt 80 kr.

Karácsonyi ajándéknak kiválóan alkalmas díszmű.

MEGJELENT

s Kolozsvárt Stein János

erd. muzeum-egyleti könyvkereskedésében
 kapható:

PETŐFI ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

Hazai művészek rajzaival.

Második népies kiadás.

A költő arczképével.

Ara csinos piros vászon kötésben díszesen kiállítva **2 frt 50 kr.**

Vidékre: **2 frt 60 kr.** nak postautalvánnyal való
 beküldése mellett bérmentve.

Kapható Kolozsvárt:

Ideg szenvedések

nem gyógyíthatatlan; jobban és gyökeresebben, mint amaz egyszerű, biztos,
 már ezernyi esetekben kitünőnek bizonyult bánásmód által, mely a következő
 iratban egy jeles orvos által közöltetik. Akárki ama jelenleg oly feldicsért és
 felmagasztalt szereket alkalmaztatná, mégis vissza fog térni azon sikerteljes
 bánásmódhoz, mely sok szenvedőt megmentett és mely felett pontos felvilágo-
 sítással szolgál a következő irat:

*Az idegek erősítése. Egy tanácsadó idegszenvedőknek és mindazok-
 nak, kik szellemileg friss és testileg egészségesek akarnak maradni. Irta dr.
 Koch Albin. Ara 30 kr. Ezen irat az ember testi és szellemi jólétéről legbiz-
 tosabban és leghívebben beszél.*

Stein Jánosnál.

FONTOSS MINDEN CSALÁDNAK!

Megjelent s Kolozsvárt

Stein János

könyvkiadó és nyomdász könyv-, mű- és zeneműkeres-
 kedésében kapható:

Dr. Airy természetes gyógymódja.

Biztos utmutatás a leginkább előforduló emberi betegségeknek egy-
 szerü és érvényesült szerekkel saját maga által való biztos és gyors
 meggyógyítására. — A szövegbe nyomott számos bonczani ábrával.
 Kidolgozta Dr. Richter Adolf. A 416 oldalra terjedő vaskos kötet ára
 csak 60 kr. Vidékre 65 kr. nak előleges beküldése mel-
 lett bérmentve!

E népszerű orvosi műben a leggyakrabban előforduló betegségek nemcsak
 könnyen érthetőleg vannak leírva, hanem egyúttal az illő bántalmak legjobb or-
 voslási módja is. Amár a kiadás hallatlan magas száma a könyv nagy gya-
 korlati értékét bizonyítja, mindamellett álljon itt levele egy tanítónak, ki saját
 tiz éves tapasztalata alapján mond ítéletet s következőleg nyilatkozik:

„A körülbelül 10 év előtt ontól hozottott ily című könyv „Dr. Airy gyógymódja“ kézről
 kézre járt s ez által annyira elrongáltott, hogy kőrnem kell, részemre a mellékelt 80 kr.
 értékű levélblyegért egy új példányt küldeni.

Messzire vezetne, ha mindazon egyéneket felsorolnám, a kiknek a gyógymód vigasz-
 talást és gyógyulást szerzett; ezek sokan vannak s köztük nem kevesen, a kik felgyógyulá-
 sukra névben minden reményről letelettek, de azért családjaik javára még is életben maradtak stb.“

ELET ÉS IRODALOM.

SZEPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre 1 frt 50 kr.
Félévre 3 " — "
Egész évre 6 " — "
Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Koloszvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)
Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése.
KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
Ötvenegyedik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Koloszvárt.
1884. december 14.

LUCRETIA.

Párisban Clovis Hugues képviselő neje meglőtt egy Morin nevű gazembert, ki becsületében gázolva, két éven át fel tudta használni a törvény ezer paragrafusát oly célból, hogy a nő a bíróság révén megtorláshoz ne juthasson.

A meglőtt meghalt, s a lövőt elfogták.

Egyik párisi nőegylet nagy tüntetést rendezett f. hó 8-án a fogoly tisztelőjére. Elfogadtak egy feliratot, melynek stereotyp sorai így hangzanak:

„Asszonyom, ön erősebb, hatalmasabb, igazságosabb volt, mint a bírák. Tisztelet önnek! Az asszonyok, kiknek feje oly soká volt az előítéletek jármá alatt, a kiket annyit üldöztek; a kik annyit szenvedtek és szenvednek most is, a kik birni óhajtják az ön bátorságát, — az asszonyok csodálják önt! Kívánjuk, hogy a végső elhatározás, a melyre önt a sánta és megvásárolható igazságszolgáltatás kényszeríté, az ébredés és új korszak kezdetének jele legyen. Törvényen kívül helyeztetve, örök-kiskoruaak, de azért felelősek; jogok nélkül, de rabszolgák; pártfogás és védelem híján a nőknek önmagukat kell védeniök. Asszonyom, ön jól es elekedett! Tisztelet önnek!”

Ön jól cselekedett! — így hangzik a nyugati civilizáció székvárosa asszonyainak véleménye.

S mert előbb-utóbb hozzánk is a maga teljességében megérkezik a civilizáció, ösztönszerűleg a Clovis Hugues a helyzetébe képzeljük magunkat s érdeklődve kérdezzük: jól ítélték-e e nők?

Hogyan? a nő, az élet-eszme képviselője, az irgalom és gyöngédség hordozója, a charitás és türelem representansa: ölhet?!

A természet örök-életi principiuma felkel az élet ellen; többször szándékos megfontoltsággal cselez és lő s tette után lihegve kérdezi: remélem meghalt?

De mit akarjuk mi definiálni az asszonyt? Ki fogja e mélyeséges rejtélyt megfejteni?

Legujabban Ploss sok száz leveles könyvből szedte össze a nőnek minden időben, minden népnél és minden égalj alatt való megjelenéseit s a ki

bele akar örülni e szónak: „asszony“ kifürkészésébe, olvassa el a Ploss könyvét.

A végletek találkozását fogja lelteni a legundorítóbb állatiaságtól a legfenségesebb istenségig. Ma rabszolga, ki megérdemli sorsát, holnap oltáriszentség érdemetlenül. Egyik pillanatban kimondhatatlan önfeláldozást tanusít, másik pillanatban szivtelenül önző. Szent hőskövé inspirálják a buta gazokat, s ártatlanokat juttatnak mézszárszékre.

Hanem a kérdés: mi a nő ma, köztünk, nálunk?

Itt sincs megegyezés. Egyszerre, egyidejűleg nevezi őt atoknak Schopenhauer és áldásnak Michelet. A hideg eszű strasburgi bölcsész a nő megsemmisítésétől várja a világ megváltását, a rhapsodikus szivű párisi szónok a nő oltárra helyezésétől követeli a világ felszabadítását. A szabadkőműves megköveteli a házasi életet; a mystikát nem ismerő természettudós, a fajlétszám mesterséges apasztását illetőleg tesz javaslatokat.

Kinek van hát igaza?

Oda értünk, hogy a magyar faj-szempontra kell felvetnünk. Mi a magyar természetes felfogása szerint a nő?

Nem tulszából s nem rajongásból mondjuk: lapozzuk végig a világtörténetet s kevés antik nemzetnél találjuk a kosmos női principiumát azon az ideális magaslaton, melyen a magyar vér előtt lebegett.

Magyarországnak nincs védszentje, védasszonya van s pedig a női állag eszménye, Mária, az anya-eszmény teljessége van zászlójára festve. Mit jelent e symbolum? Azt, hogy tisztább, nemesebb, fényesebb valóságban sehol és soha nem élt a nő, mint nálunk.

S ama körülmény is igen sokat mond, hogy a középkor költői tusáiban egy magyar király, László lesz a szüzanya választottja, őt koszoruzza meg a szentsir visszavivásának vezére gyanánt. A középkor lovagköltészete nálunk találta meg legdicsebb virágát.

Miután pedig az átöröklés egyetemes törvény, bizonyára — habár más új formában is — tovább él bennünk a nő-cultus. Tapasztaljuk ezt modern költészetünkben. Számtalan apró lyrikusunk mindannyia a család iránti szomszúságot, a gyer-

mek dicsőítését hordozza lantjain. A szerelem miatti öngyilkosság is alig egyetlen államban akkora.

Nem tartozunk a Schopenhauer táborához, bár nem engedjük meg, hogy oly ködök és homályosak lennének, mint Michelet. Ime, tudunk traktálni egy oly kérdéstről is, mely előtt leborul az egész francia nemzet.

Mert épen hogy eszményünk a nő, nem engedjük, miképen minden köntös nő legyen, azért, hogy köntös. Várjuk meg a birói vizsgálat befejezését s lássuk meg, a hiuság tette-e dämönné. Hugues asszonyt, vagy az ártatlanság tette istennővé? Ha most már a társadalom nyomása alá került francia bíróság kitisztázván az ügyet, fölmenti e nőt: tettét üdvözölnünk kell a megsértett és magát megboszult szentség nevében s az öskeresztyén hitvesek mellé kell őt helyezniünk, mint martyrt, példát az összes jelenkori asszonyokra nézve.

Ha a nő nem meri védelmét fenhangon követelni, annak jelölve véteit, hogy lelkiismerete gyáva, mert gyenge. S ha abból a társadalmi osztályból való nő, melyhez szép bünösünk is tartozik, nem emeli föl boszuló hangját: mit csináljon a szerencsétlen osztály leánya, kit állat számban adnak-vesznek holtig tartó rabszolgaságra, szabadulás reménye nélkül örök kárhózatra. Ezeknek sorsa az ismeretlenség homálya és tehetetlensége által van körülfalazva. A középosztály asszonyának kell hangulatot csinálnia a férfiak kebelében, hogy utóbbiaknak nézete tisztulván a nőiségről, ne segítsenek ama lélekkufároknak, kik pénzért a legpokolibb művet végezik.

Ez már derék emancipáció volt!

Nem egy kék-harisnya unatkozó nyavalgása, hanem egy feleség elethalál viaskodása neve szep-lőlenségeért, életeért. Tegyen minden becsületes nő így.

A hiuság azonban ne merészkedjék a tisztesség köntösében járni, mert az emberiség még nem fásult oda, hogy le ne álcázza az ilyet, ha mindjárt Gabriel archangyal szépségében jár is.

IGAZ.

A MAMA SZERELME.

PETELEI ISTVÁN.

VI. (6)

Deé karonfogja Nemes s a Bán-palota felé megy.

„Csak érted teszem öreg, csak a te kedvéért megyek, mert igazán nem kellemes hely az. No nekem nem az, tudod. Etti tökéletes leány, de én nem tudok szeretni. Erre te mindjárt idézel valamit Tennysenből, valamit Hugó Viktorból és valamit Darwinból — hanem én még sem tudok. S úgy látom, öreg, hogy nem is találnád valami szörnyű okos gondolatnak tőlem, ha Ettihez haragnék. No tudod, teljes illedelemmel. Mi?”

„Azt hiszem tévedsz” — felelte halkan Nemes s a földre nézett.

„Azt hiszem, nem tévedek, bárha kissé savanyuan is beszélsz. A multkor, tudod, nagy gyöngédséggel szolt ő is nekem rólad.”

„Kérlek.”

„Nagy csinossággal tudsz pirulni, öreg. Heyles! Minél ritkább egy piruló doktor, annál feltünőbb. Nektek pedig reklam kell. De gyöngéden beszélt rólad, az tény és te is sohajtozol utána, ez is tény. Okos vagy érte, mert Lili kisasszony miatt sajnálnalak. Nem szívelhetem, tudod. Hideg és száraz és policzaj hangulattal van megáldva. Úgy kutat azzal a két mécesével, mint egy vizsla. Kellemesnek találd-e te a szemét?... Ah...” s vékony pálczikájával végig húzott néhányszor a láb-szárán.

„Tévedsz — mondta lassan Nemes — mit talált volna rajtam kellemesnek? Soha se is tudtam tiz értelmes szót szólni hozzá, zavart vagyok a környezetében.”

„Naivság ez is, öreg. Mért akarsz te okvetlenül értelmes lenni. Tán éppen úgy tetszel neki,

ha gyakorolhatja az erejét rajtad. Persze erre ismét van egy csomó okos könyved a rabszolgaság eltörléséről. Rabszolgáknak valók vagytok pedig mind. Ez új alakzat — tudod — de a régi szellem. No én nem vagyok arra való, de téged csendes családi apakutyaságra teremtett... ki is teremtett? Darwin vagy az isten?

A kapuhoz értek. Deé tréfálva mutatta az ajtót Nemesnek:

„Doktor ur tessék lépjen be elől... Ön komoly szándékkal jön.”

Lili hidegen hajtotta meg a fejét Deének.

„Ritkán látjuk” — mondta.

„Lekötelez a figyelmével.”

Megnézte s kissé csodálkozva felelte: „Igen?..”

Nemes ügyetlenül bókolt Ettihez s néhány szót rebegett, aztán Lilihez fordult.

„Örvendek, hogy látom.”

„Tulságosan jó és bátorságot önt belém, de én többször háborgatom ebben a szent csendességben, mint a hogy illenék. Hanem én már rosszul teszek mindent és félszeg vagyok.

„Éleleírások, öreg, éleleírások? — kérdezte nevetve Deé, ki Etti mellett foglalt helyet.

„Kérem védjen meg ellene. Bolygok, szüntelenül üzve, taszítva megállás nélkül, mint Ahasverus. Pihenésem nincs sem a mult emlékein, sem a reménységben. Nem tudok s okosnak kell lennem, nem bizok s mindenki jóakarátára vagyok utalva... Hanem kegyed mellett könnyebb a lélekzetem s beszélni merek, pedig félttem a barátságát. Tán a gyermekkori ismeretség, tán elnézése adja e bátorságot, de — itt pihenek... Kérem védjen meg ellene...”

Ez a kérés féltréfásan volt mondva, Lili mosolygott rajta. Deé azonban ingerülten nézte meg Nemes: „Oh folytathatod bátran tőlem bölcs és édes beszédeidet...” — mondta sértődve.

Egy percnyi kellemetlen hallgatást okozott

ez a néhány szó. Deé odahajolt Ettihez s valami közönyös tárgyról kezdett halk társalgást. Nemes zavartan sötötte le a fejét.

„Sok a betege?” — kérdezte Lili.

„Egygyel több, mint a mennyi kellene s ez a felesleges én vagyok. Fáj nekem is, a mi a betegimnek s tudom, hogy milyen keveset tudok — s ez a betegségem. Látom, hogy vége van s ő ragaszkodik hozzám s én mihez se ragaszkodhatok. Mert úgy ismerjük ezt a csodálatos gépet, a testet, minden izét, makuláját, de nem tudunk megcsinálni bár egy elszakadt hajszálat sem. És ki ismeri a rugók mozgató erejét, s ki a mi fentartja a lelket? De azt kívánják, hogy gyógyítsak, hogy én ismerjem. Hát nemcsak ember vagyok-e én is?”

Deé suttogta Ettihez:

„Nem vágyik a szíve édes szóra, szép leány? A bimbónak napsugár kell, hogy illatos virág legyen s árnyékos lomb az éneklő madárnak. Leányszívnek édes beszéd a felfakasztója s a dajkája. Nem tudja ugy-e? Mert hogy mindenki kényeztetni, azt hiszi nincs is több öröm a földön. De megtanulja, hogy van. Annál van, a ki a maga párjának teremtettet. Tudja-e bizonyosan, szép leány, hogy nem nálam van?...”

Etti kérdőleg nézett a beszélőre. Jól hallotta, mit mond, de nem tudott úgy figyelni rá, a hogy szeretett volna. „Mit beszélhet Nemes a mamának?” — gondolta.

Igen boldog lett volna, ha azt is hallja. Mindazonáltal mosolygott s halkan kérdezte: „Mit mond?”

„Milyen jó kegyed — mondta Nemes Lilihez — mindenkihez. Azt hiszem, hogy a testvérem is olyan jó lett volna. Sokszor, tudja, egész családot idézek fel magam mellé. Egy anyát, a ki megöleljen, egy apát a ki támogasson, egy testvért, a ki meghallgasson. Jönnek, megölelnek, bátorítanak s aztán eltűnnek. Néha azt is érzem, mintha a kezemet fognák s a mosolygásukat lá-

TÁRCZA.

ATTILA ÉS NEVE

az ó-germán költészetben.

Irta:

DÖMÖTÖR JÁNOS.

(Folytatás és vége.)

mlítve volt már, hogy az Eddában Thórristen Atli-nak is nevezeték. Miért? „Unsere Sprache ist auch unsere Geschichte”, mondja Grimm Jakab. Ezt az elvet tegyük magunkévá és megkapjuk a feleletet. Maga a hagyomány felvilágosítást nem ad. Azt, hogy miért hívták így Thórr-t, a germán mythologia Zeüszet, a dörgés és villámlás urát: csak a szó etymológiájából tudhatjuk meg. Az Atli név germán gyöke at, ó-indusban ad. Innen van a sanskr. ádmi; görög *ἄδμι*; lat. edere; gót itan, illetőleg — atjan: ófném. ezan (ezzan-ból); középfnm. atzen, etzen és ujnfm. essen. — Mint névszó is szerepelnek e gyök származékai: óizl. ata; ófn. az; angolsz. aet, fries. ét óálném. át; középfnm. atz, atze = étel; középfnm. átzer = speiser, fütterer (evő és tápláló). Másfelől ott vannak az említett atta, atto, ette (óind. =

anya, germ. = apa) szóalakok, melyek az ad vagy at gyöknek csak erősbült névszói formái. Az anya emlőin táplálkozik a gyermek; az apa a család táplálója; mert ő keresi az élelmet. Hogy atta (tápláló) és átzer (atli, etzel táplálkozó) összefüggnek alakilag, azt e tényeknek morphologiai törvényei is bizonyítják.

Hogy Atli atyát is jelent, felderítette Grim J. (Deut. Mithologie), mert a hegyeket, melyeken Thórr templomai álltak, miután Atlinak, Etsel-, Grossvater- és Altvaternek nevezték. E mellett szól az óizlandi traditio is („Thórr heitir Atli oca sabragr.”)

A germán mythologia éppen úgy nevezi Thórr-t különösen atjának, mint az ó-indus, görög és római mondja főistenét: Djaus-pitkar-, Zeüsz pater, Jupiter vagy Diespiternek. Zeüsz mellékneve Kronidesz, Kronosz fia. És ki Kronosz? A mindent felemészítő idő; a fiait felfaló görög isten. Vajjon Atli, Etsel az atjan, etzen (enni) és átzer (evő) szókkal közös gyökü levén: miért ne lehetne azonos Kronoszszal?! Hiszen a név éppen úgy jelent — származását tekintve — táplálót, mint evőt. Ha megáll e hypothesis,* könnyen megfejtethető: hogyan lett az eredetileg két külön istenből (Atli és Thórr) egy. A görög Zeüsz mellékneve Kronidesz mert élt még a Kronosz mythosza. Atli azonosult Thórral, sőt jelzőjévé törpült, mert kiveszett a nép tudatából az Atli — isten tiszta fogalma. Ezt az egybe olvadását elősegítette az Atli (az apa) és Thórr

* Ez a hypot. a kolozsvári egyetem tanárképző intézetének németnyelvi szakosztályában állítottatott fel.

(fiu) közt levő szoros viszonyának már homályossá vált, de még ki nem vészett tudata.

Látva azt, hogy Attilát mennyire dicsőíti az összes ó-germán költészet; tekintetbe véve névének azonos alakját Thórr isten melléknevével — és a következőkben röviden rámutatva a hún királynak az ó-germán mythológiához való viszonyára: határozottan kimondhatni, hogy a germán mondákban Attila, a hún király, istenítve van; sőt azonosított Thórr (Donar) istennel.

A görög mythosban Kronosz felemeszi saját gyermekeit, az Atlamál-ban Atli, a hún király, eszi meg fiainak szívet.

Az Edda dalai (igy az Atlamál) szerint Attila a Budli király fia, Brynhildr valkyra fivére, ki azonban úgy is szerepel, mint Odhin (Wodan) isten leánya és előbb a Sigurd kedvese, utóbb Gunnar király neje, „Waltharius” szerint Atli neje: Ospiru, mely név éppen annyira megfelelő női alakja Thórr-nak, mint Junó Jupiternek. Ugyanis Thórrnak, Atlin kívül, egy másik mellékneve: Biörn és Ass-biörn. Ezeknek nőnemű alakjai Bera és Ass-birna, mely utóbbi az Ospirunak tökéletesen megfelelő ó-izlandi formája. A legfőbb germán istennel áll tehát Attila rokonságban a monda szerint s felesége egyttal a Thórr isten neje. Ezek mind oly tények, melyek istenítésének hypotesiséül igen erősen támogatják.

A középkori latin mondákban is nagy az At-

* E nézet szintén a kol. egyet. tanárk. intézetének németnyelvi szakosztályában keletkezett.

tom. Senkim sincs. De úgy tetszik, ha kegyed mellett vagyok, mintha az álom folytatnám s kegyed volna az a testvér. És látja olyan bátran is beszélek, de tudom, hogy ügyetlen vagyok és rosszul teszek mindent...“

„Mit mondana a testvérenek?“

„Vágyaimról beszélnek...“

Etti felállott s az ablakmélyedésbe vonult. Deé Géza követte s suttogott a fülébe:

„Már magát Etti nagy sámnak hívják. Míg gyermek volt, azzal az egy névvel is beírte, hogy Etti. Az angyaloknak is csak egy nevük van s az elég nekik. Ők soha se nőnek meg s azért angyalok maradnak. A gyermek im megnős Etti nagy sámnak lesz. Sajnálja-e, hogy megnőtt? Már nem veszik ölbe, nem czirogatják meg bársonypuha arcát, nem ölelik meg derekát...“

A lemenő nap rávetette a sugarát az Etti kigyult arcára, ragyogó szemére.

„Milyen sajtáságos gondolatai vannak, Géza“ — röppent el az ajakán, mint egy lehellet...

Deé Géza kissé szórakozottan felelte: „Ugy-e?“ s a csipke-függöny mögül Nemes ügyelte. „Mit tud az a fajankó beszélni annak a hölgynek?“ — gondolta és bosszankodott.

„A vágyaimról beszélnek — mondta Nemes Lilinek — elérhetetlen álmokról. Egy csendes szobáról, édes páromról. Ugy-e — félszeg beszédek ezek?“

„S mit kellene a testvéremnek felelni? biztatni kellene ugy-e? Maga jó — mondaná — maga sokat türt s keveset örvendett, sokat dolgozott s keveset pihent, maga kevesebbre becsüli magát, mint a mennyit megér. Legyen bátrabb s teremtsen meg, a mire vágyik, formálja teste az álmait. Ha nem elég erős magára... hát itt vagyok én — testvére, tudja! — hívjon segítségül...“

„Ezt mondaná? És azt felelném rá: Elsor-

vadhatnék az epedésben s nem mernék hangot adni neki. De csak ha kérdeném... ha merném kérdeni... De felel ugy-e és nem haragszik meg... Ha leánya volna, reám bizná-e?“

Lili mosolyogva nézte a zavart embert. Aztán keskeny szép kezét nyújtotta felé s nyiltan felelte: „Rá...“

Deé Géza összeharapta az ajakát. „Ah, ők rendben vannak már — villant meg a fejében — im kezét nyújtotta neki. Mit szerethet azon a tudákos majmon? Egy olyan nő és egy olyan férfi! Nevetséges.“ Szemhéjait bezárta s hevesen lélezett. Aztán megrázta a fejét, mintha valami kellemetlen gondolatot üzne el róla s az Etti keze után nyult.

„Alszik a vére, szép leány — mondta gyorsan — alszik s maga vesztegeti a napjait. Azt se tudja, mit tesz örvendeni. Ah! ha átkarolhatnám, ha ide vonhatnám magamhoz. Éljen — akarjon élni, szép leány! Hát nem érti maga a madarat, mely mikor énekel, szerelmet vall a párjának, nem érti a kála tölcserének lomha illatát, melyet mikor omlaszt, takarónak használja, hogy édes szerelmi pillanatok éljen e pompás fátyol alatt... Nem akar látni, szép leány, nem akar élni? Itt zsarnokoskodnak maga felett, bilincsekbe verik. Itt más jogot vesz arra, hogy örvendjen, szeressen s boldog legyen. Hiszen látja azokat az édes jeleneteket ott t ul. No kedves látvány, mondhatom! Magát eltiltják. Hát mért üri? Eh! mindenki csak annyi öröme méltó, a mennyit megtud szerezni magának. Akarni kell az örömet, szép leány! Akarja...“

Annyira izgatott volt, hogy az utolsó szavakat hangosan mondta el.

Nem is nézett Etti-re, hanem mintha a szoba tulsó szegletébe beszélne, hol Nemes áll Lili előtt.

Áll és azt mondja:

„Oh Géza is jó. Heves, de a szíve szinarany, ne vélekedjék kegyed rosszul róla. Én mindig csodáltam, hogy nem értik meg egymást.“

Lili elutasító mozdulatot tesz s közbe vág: „Kérem, hagyjuk el ezt.“

„Bocsánat... én soha sem értettem, mért idegenek, mért szinte ellenségek? — de nem is ezt akartam mondani, csak felelni akartam arra, a mit kértett. „Azt hiszem-e — mondja kegyed — hogy Deé Géza engem szeretett meg Ettivel, mikor vele beszél?“ Ez úgy hangzik, mintha kegyed az ellenkezőt hinné. Azért feleltem azt, hogy Géza is jó. Én tudom, hogy engem. Ő ismeri álmait és el nem rontaná még saját vesztesége árán sem. És ő nem is szeret senkit... Kegyed nem ismeri Gézát, kegyed rosszul itéli meg őt. Bocsánat...“

Alkonyodott. A szolga világot hozott le. A Lili mama komoly arca vajjon csak a lámpafény miatt volt olyan sugárzó?... Felkelt s ismét kezét nyújtotta Nemesnek.

„Óhajtom, hogy boldog legyen“ — mondta.

Deé sietve sugta Etti-nek:

„Ha eljön az éj, hagyja nyitva az ablakát. Megteszi-e, szép leány? megteszi-e?“

Etti lehajtotta a fejét s mintha igenlően in-tett volna...

A mama közeledett feléjük.

„Milyen szép az este, nincs kedvök felhasználni. Ha úgy akarják, lemegyünk a kertbe...“

„A milyen az ember hangulata, Nagysád — mondta Deé — olyannak lát maga körül mindent. Szokatlanul szépnek találja ugy-e ezt az estét?“

Úgy hangzott e kérdés, mintha gúnyolódás volna. Lili derülten nézett Deé Gézára.

CSILLAG-HULLÁS.

Mondják: ha hűtlen lesz egéhez
A csillag — midőn leszakadt —
Igazzá válik az az érzés,
Mit akkor szült a pillanat.
Töled tanultam ezt s a lelmem

tila szerepe. Gyakran nagy, sőt fenséges vonásokkal van festve jelleme, de általában gyűlölt, elrutított és löpített alak a germán tradíciókkal szemben. Mert míg ezek istenné teszik, addig azok csak az isten büntető eszköze: „flagellum dei“ ként szerepeltek. Van azonban egy más, lényegesebb különbség is a germán és latin tradíciók között. A germánok ugyanis szoros érintkezésben élve a húnokkal és utódaikkal, a hún-magyar kultúrának nem egy becses nyomát örízték meg és e nyomok felkeresése a nyert adatok feldolgozása majd más fényt fog vetni ősünknek annyira félreértett történelmére és a hún-magyar műveltség megítélésére. (Ilyen fontos adatok p. o. a rúna, rövás-írás, a punga stb.)

A germán tradíciók fontosságára már Thierry (utána Dr. Szabó Károly) és Wenzel figyelmeztettek; de a forrásoknak kritikai alapon való kiaknázását Dr. Meltzl Hugó kezdte meg, a magyarországi Eddaphilologia megalapítója, ki jelenleg az Edda Attilára vonatkozó dalainak magyar kommentáros kritikai kiadásán dolgozik. Az Edda dalainak egy ilyen magyar kiadása már valóban égető szükségé vált; mert az ó-izlandi hagyományok eddig a nyelvi akadályok miatt csaknem megközelíthetetlenek valának a magyar historicus és philologusra nézve.

Országos színi congressus.

Az országos magyar színész egyesület congressusa f. hó 10-én vette kezdetét. Ribáry József miniszteri tanácsos elnök. Megnyitó beszédében azon véleményének adott kifejezést, hogy a közgyűlések tartásainak célja a vidéki színészet bajait ha lehet, egyszerűsággal orvosolni is.

A színészegyesület, mint eddig, úgy ezután is meg fogja tenni kötelességét, mert az egyesületnek ifjúsága dacára már is van multja és története. Színészetünk lassan bár, de folytonosan halad. Az elnök megnyitó beszéde után, mely lelkes éljenzéssel fogadtatott, az igazoló bizottság választotta meg, melynek tagjai lettek Bács, Vedress és Benedek Gyula. A felolvasott jelentés szerint a congressuson 10 igazgató és 23 társulat van képviselve. Az igazolás után megtörtént a tisztviselők választása. Elnökké egyhangulag Ribáry miniszteri tanácsos, alelnökké pedig Feleki Miklós és Váradi Antal választattak meg. Ezután megalakították az egyes bizottságok, mire Bényei István színigazgató felolvasta az egyesület igazgató tanácsának évi jelentését.

A jelentésből közöljük a következő adatokat: a színészegyesületnek van 90 alapító, 92 pártoló és 1422 rendes tagja. A tagok száma 40-nel szaporodott. A jelentés további része a hátralékok behajtásánál követett eljárásról, a daltársulatok ellen tett ismeretes lépésekről szól s felsorolja a nevezetesebb mozzanatokot a színészet ez évi történetéből. A jelentés e részéből kiveszszük, hogy Magyarországon ez idő szerint 31 rendes színház, 47 színpados színterem és 26 állandó színter van. Színigazgató 33 van, 31 fixista, 2 osztályrészes,

az előbbieket 784 taggal 50.379 frt havi gage-zsal, A jelentés megemlékezik azokról a rossz viszonyokról is, melyek löbb igazgatót a visszalépésre kényszerítették. A mult év folyamán 1032 frt, 1884-ben 1520 frt segély adatott. Az igazgatóság szükségességnek látja, hogy egy kölcsön- és segélyalap összehozásáról a közgyűlés gondoskodjék. Az egyesület hivatalos közlönye, a „Színészek Lapja“ 383 forint 41 krajczár vesztességgel zárta le számadását. A költségvetés adatai szerint a bevétel 8100 frt, a kiadás 7782 frt volt. A ayugdij vagyona 63.514 frt 88 kr, tavaly 51.567 frt volt. Megemlítjük még a jelentésből, hogy a kiállítási bizottság felszólította az igazgató tanácsot, hogy a jövő évi orsz. kiállítás tartama alatt orsz. vagy nemzetközi színészcgressust hívjon össze. A társulatok mind helyeselték annak megtartását. Az igazgatóság azonban még nem határozott e kérdésben.

A jelentés felolvasása után dr. Banghó Sándor indítványozza, hogy a közgyűlés küldöttséget menesszen ő felsége a király elé, kérve pártfogását a magyar színészet ügye iránt: hogy ugyancsak küldöttség menjen a miniszterelnökhöz s nyújtson ott be kérvényt az iránt, hogy a színészet nagyobb mérvű országos segélyben részesíthessék s hogy ugyany irányban kérvény intézessék az országgyűléshez. Aradi Gerő azt hiszi, hogy a segélyezés a színészet ügyét nem viszi előbbre. Közönséget kell teremteni s e célból színiügyi bizottságokat létesíteni. Ugyanily értelemben szólott az indítványhoz Ribáry József. Az ő véleménye is az, hogy a nemzetben kell felébreszteni az érzéket a művészi élvezetek iránt. Tüzetesen majd akkor fog nyilatkozni e kérdés felől, ha az tárgyalatni fog. A közgyűlés ezután az indítványt a javaslattevő bizottsághoz tette át előzetes tárgyalás végett.

A kövekező ülés napirendjének megállapítása után a tanácskozás d. u. 1 órakor befejeztetett.

Most is ott nálad andalog,
— A mély égnep kéklő sötétén
Szállnak a hulló csillagok.

Én tőled messze elszakadtam,
De szivem ott maradt veled.
Majd azt, egy boldog pillanatban
Mint vont játékszert elveted,
Mert szegény sziv: érezni tud csak,
Nem is csillog, nem is ragyog,
— A mély égnep kéklő sötétén
Szállnak a hulló csillagok.

Jól tudom, hogy a fény megillet,
Összeforrva a fény s meleg.
Ragyognom is kell mindenáron,
Érted annyit — mindent merek,
De a bukás egy a halállal,
Ha elbukom, ha meghalok,
— A mély égnep kéklő sötétén
Szállnak a hulló csillagok.

A ki neveddel szállt a sirba,
S mig élt, csak érted küzde hön,
Egy könyre vár, mást úgy se kérne,
Elég jutalma lesz e köny.
Jó szívből add, mért szégyelnéd.
Aztán még búra is van ok,
— A mély égnep kéklő sötétén
Szállnak a hulló csillagok.

— Nem, nem! Mit mondtam mind hazugság,
Madár szó cseng a lomb alól.
Igen! add kis kezéd kezembe,
Halld már az erdő bongva szól.
Szivünkben meny kékje, fénye,
Lelkem lelkedtől fényt kapott.
— A meny tüze hát mind kiégett?
Nem látok hulló csillagot.

FABIÁN GEIZA.

Regény — dióhéjban.

Írta: ABONYI Á.

(Vége.)

sz volt; a hervadás korszaka. A park öreg fáin még fenn diszlett a hatalmas lombozat, de a levéltenger között sok volt már a piros-ló-sárgás levél, szomorú bizonyosságául a gyorsan közeledő hervadásnak. Ezek a dértől pirosra festett levelek úgy néztek ki, mintha a fáknak sebei volnának, melyeket könyörtelen ellenség ütött rajtok. És az az ellenség a szegény kis virágoknak sem kegyelmezett; azokat is megölte hideg lehelletével, s csak az őszi rózsza daczol még vele, kelyhében fényes harmatcseppekkel, melyekből az életet szívja. Nemsokára ezek a harmatcseppek fogják megölni őt is.

Körül az ég sötét felhő-tömegekkel van beborulva. De ezek a felhők nem valának oly szelidek, mint azok, melyek nyáron át úsztak tova az égen, méhökben üdítő esőt hordozva; ezek a felhők nem áldást, hanem pusztulást és hervadást rejtegettek sötét köd-gomolyaikban. Amott a platánfák és a már galytalan jaszmin-bokrok közelében néhány fiatal fenyőfa büszkélkedett haragos zöld ruhájával. A szél megindultával ide s tova ingatják hajlékony törzsüket s ingásukban igyekeznek sebet vágni tűikkel a szegény platánokon. . . Nyáron át szebb voltál, mint én, szenvedj érte. . .

A park legmélyéből csak elyétve hangzik még gyöngyöző madárdal. Az is bucsuszó már.

Draskóczy Victor ott ül a tündér sziklájánál s fásult egykedvűséggel bámul a habokra. Valami úgy huzza, úgy vonja lefelé, oda le mélyen a tükör alá, a habok alá, a Duna fenekére. Milyen jó ott...

Nem vette észre, hogy a közeli csalitból egy ifju lányka közeledik felé: Hedvig. Csak mikor a leány melléje lépett, rezzent fel gondolataiból.

— Te vagy?

— Én, Victor, hirt hoztam neked — felelt szeliden a leány s szemébe nézett az ifjunak. Az vissza nézett rá s a leány szemében végtelen mélységet látott, melyben az első szerelem egész titokzatos világa lángolt. Meghatva emelte ajkaihoz a meleg kis kezeckét.

— Szeretsz?

— Igen, igen. . .

Hiába hivogattak a habok csábos szóval; az ifju férfi nem hallotta többé — —

Perczyi hallgatás után a leány megszólalt.

Vendégünk van; átutazóban betért hozzánk s ide is eljön, nem sejtetted ki az?

— Nem, Hedvig.

— Olga megérkezett...

Az ifju riadtan lépett hátra, majd hevesen megragadá a leány elbocsátott kezét s felindultan kérdezé:

— Igaz volna? — Nem, nem, az nem lehet, úgy-e csak tréfálni akartál, Hedvig; mond, úgy-e tréfa volt?

A lányka csendesen rázta meg kis fejét.

— Nem, Victor, veled nem merek tréfát űzni. Olga itt van... fel fog keresni.

— Engem?! — kiáltott az ifju, merészelné! — Ah! nem, lehetetlen, az nem fog megtörténni: Hedvig... De ha mégis! — Nos hadd jöjjen hát, nem félek tőle!... Aztán csillapult hangon folytatá: Neked édes Hedvigem nem szabad itt maradnod: távozz, később utánad megyek.

A leány sokáig nézett rá sötét, mély szemével, majd az ifju keblére simulva, könnyes szemekkel rebegé:

— Úgy félek Victor — attól az asszonytól — olyan szép...

— Gyermekek... mormogá az ifju s gyöngéden megcsókolta a lányka homlokát.

— Légy nyugodt szerelmem; jól tudod, hogy szerencsétlen bátyám miatta halt meg s közöttünk az ő sirköve áll...

— Köszönöm Victor -- felelt hálásan a leány; aztán gyorsan eltávozott. Pár percz múlva eltűnt.

Az ifju halgatva nézett utána s visszatért a parkba. Ott végig sietett egy szűk mellék-úton, mely kétfelől sűrű szőlő-tőkékkel volt beültetve s egy gyepes tisztásig vezetett.

Azon a tisztáson volt a testvérbátyja sirja.

Itt akart fektüdni; abban a vasrácsal körített sirban, a melyen sem virág, sem koszorú — semmi. Ő akarta, hogy így legyen. Így lett. A márvány emlékkövön csak a név állott, semmi egyéb:

„DRASKÓCZI MIKLÓS.”

Ezt a nevet nézte hosszasan és aztán visszaidézte emlékébe a rég tovatűnt idöket, melyeket nem fog visszahozni semmi, senki többé; — és aztán addig nézte mereven azt a nevet, mig két fényes könnyesepp gördült alá halvány arcán.

Előkereste a Hedvig fényképét s szomoruan jartatá szemét a kedves, gyöngéd vonásokon.

— Csak te maradtál nekem, édes szerelmem, te vagy vigaszom, te vagy enyhülésem, te egyedül.

E pillanatban csengő női hang hatott fülébe.

— E padon bevárom Draskóczy urat, köszönöm, hogy elkísért...

Nyomban az öreg nemes szava hallszott.

— Ide szokott jönni, várja be itt kegyed.

Az ifju hallá, hogy az öreg eltávozott s e perczben szerette volna, ha mellette marad s tisztos alakjával segélyére jön. Hanem így is jól van — gondolá komor egykedvűséggel, menjünk.

Várták.

Olga gyönyörű hölgy volt, nagy epedő, félig csukott leskelődő szemekkel, királynői természetű egyszerű utazó-ruha, mely kitűnően állt neki.

Szegény Hedvig! e veszedelmesen szép nő mellett úgy nézett ki, mint egy sápadt árny virág, melynek nem jutott elég az Isten éltető napjából.

A szép asszony pár pillanatig fürkésző tekintettel vizsgálta a férfi egykedvű arcát, ki könnyed meghajlással üdvözlé s aztán hallgatva állt meg előtte.

— Útam erre vezetett s én siettem meglátogatni önt; de ön rosszul fogad Victor — egy régi ismerőst más fogadtatás illet s én mást reméltem. Kiváncsi vagyok — tevő hozzá futólagos mosolylyal — mivel fogja megbocsáthatlan hanyagságát előttem kiementeni?

— Én nem hívtam önt ide.

A hölgy idegesen játszott legyezőjével.

— Tudom, azért, mint láthatja, mégis eljöttem, Csak nem gondolja ön, hogy olyan könnyen megszabadul tőlem?

— Nem értem önt...

— Ej uram, felelt kacagva a nő, úgy látom nagyon jól betanulta a szerepét — talán egy ibolyácska kedvéért — de biztosítom, bennem nagyon hálátlan közönséget talál. Legyünk őszinték: lássa ilyen, régi ismerősök között jól áll az őszinteség. Kezdjük elől. Ön elhagyott engem, a nélkül, hogy beleegyezésemet megnyerte volna, miért tette ezt?

— Úgy akartam.

— Helyesen Victor, ön kedves ember, de nem őszinte, mint én. Én megvallottam önnek, hogy szeretem s ön gyáván elmenekült, mert — ah, mit mondana a világ? Lássa én nem törődtem vele. Azt is tudta ön, hogy én véghetetlen szeszélyes teremtés vagyok s hogy volt férjemet soha sem szerettem — csak önt. Mit felel rá?

— Semmit asszonyom.

A hölgy türelmetlenül kelt föl a padról s egyenesen a szemébe nézett a férfinak.

— Még van egy vallomásom, Victor, sokszor mondtam, de most újra ismétlem: én soha sem fogok lemondani örölről. Elismerem, talán ostobaság ez tőlem, de hiába! nem tehetek róla. Én soha sem voltam boldog, de önnel az akarok lenni s nem engedem magam kijátszatni senki által — tevő hozzá határozottan.

— A mint akarja — felelt hidegen az ifju.

A szép asszony halk, dallamos hangon csevegett tovább:

— De hát mit akar ön Victor? Igazán nem értem. Én betöltöttem minden álmát, melyről valaha ábrándozott. Hiszen nézze, a mint itt állok, egészen az öné akarok lenni, egyedül az öné...

Egészen közel hajolt az ifjuhoz, gyönyörű arca mindig közelebb-közelebb simult a férfi arcához.

Draskóczy Victor lehunyta szeméit. Érzé, hogy feje szédül, minden idege reszket s fülében ott cseng a mese: jere hozzám te szép ifju, olyan jó odalent a hab alatt, a víz alatt, a Duna fenekén...

A hölgy suttogott tovább:

— Miért akartál elfutni tőlem, mikor mi ketten egymásnak vagyunk teremtvé? Nekem nem lett volna rá erőm, pedig erősebb vagyok, mint te, mert szeretlek Victor s érzem igen, igen, érzem, te is szeretsz, még mindig és örökké!.. Jer —

Az ifju nem mozdult. Öntudatlanul szorítá kezét égő homlokára.

— Olyan kábult vagyok — rebegé.

— Miért késel? — Jer!..

A hölgy kivette a férfi kezéből az egyszerű fényképet, melyet az még mindig ott tartott. A Hedvig arcképe volt az.

— Vagy talán ezért nem akarsz eljönni velem? e kis leányért?

Ha a hangja szelid lett volna, ha az arca bá-natos lett volna, mikor kimondta azokat a szavakat,

az ifju térdre rogyott volna előtte s így szólt volna hozzá: Nem hagylak el, szeretni foglak, veled megyek a menyországba, a halálba, a kárhozatba és nem vá-lunk el soha többé!

De nem azt mondta.

A hölgy hangjában a gúny, arczában a kicsiny-lés fellázasztá lelkét. Erőszakosan felriadt a kábulatból s felcsattanó szóval felelt:

— Jól mondta ön igen, e kis leányért maradok

itt, érette jöttem ide és nem futottam ön elől!.. Igaza van, e kis leányt szeretem és fogom szeretni örökké, ezt a gyermeket és nem önt — önt, a ki egy év előtt ép ily hangon szólt testvéremhez, ép ily csábos ajkkal vette el esztét, mint a mily hangon most hozzám szólt, mint a mily ajkkal most az én eszemet akarja meg-zavarni.

Az ifju büszkén felmagasodott; halvány arca ki-pirult belső felindulásában.

— És ez majdnem sikerült önnek — folytatá met-sző gúnynyal, csak a véletlennek köszönöm, hogy nem lettem rabszolgája, nem: büntársa e lelketlen komédiá-ban! önnek, a ki nevetni tudott akkor, mikor szegény szerencsétlen testvérem térdenállva könyörgött szerel-méért s mint Isienhez imádkozott, hogy legyen könyö-rülettel szenvedéseiert és legyen nője. És mit tett ön asszonyom?... Én teremtlöm, mit tett ön?!... Kinevet-te, gúnyos mosoly közt tanácsolá neki, hogy erősítse meg szívét, legyen férfi, mert ön nem szereti, soha sem fog-ja szeretni, mert engem akart. Ezért meggyűlölte a sa-ját édes testvérem és meghalt szívében e gyűlölettel ellenem, melyet nem fogok megbocsátani önnek soha — soha!

A hölgy lehajtott fejjel hallgatá, aztán ráemelte száraz, könytelen szemcét.

— Nincs több szava hozzám — Victor.

— Ah! van még, jöjjen!

Megragadá a hölgy kezét s odavonva őt a kö-zeli sűrűcsozathoz, mereven mutatott jobbjával a már-ványkövön levő névre.

— Ime, az ön műve! Testvéremet ide üldözte ön, nos asszonyom: támassa föl!

A szép asszony elhalványodva nézett a jól is-mert névre, melyre a férfi rámutatott.

— Közöttünk az ő sarköve áll.

— Az ő sarköve... suttogá a hölgy lassan. Isten önnel....

Hosszas, fájó tekintettel nézett az ifju lángoló arczára s lassu léptekkel eltávozott.

Draskóczy Victor még látta néhány perczig gyö-nyörű, királynői természet, látta a mint a park végén az öreg nemes karjára támaszkodik, a ki várt reá, egy pillanat még — semmi több, elment.

A bokor megzörrent.

— Victor!

— Édes Hedvigem... az ifju forrón keblére ölel-te az érte remegő karcsu alakot s halkán mondá:

— Lásd, erős voltam; soha többé nem fog visz-sza jönni.

Szemeiből két köny hullott a lányka kezére, melyre az ijedten nézett fel rá. Aztán lehajta fejét szomorúan:

— Szegény Victor!

A szerény asszony.

Fantasztikus elbeszélés Dasztojevskijtől.

(Jellemfejtetés.)

A beszély címében nem lehet érteni a fan-tasztikus elnevezést. Hangja sajátságos, kü-lönös ugyan, de még sem az, a mit mi fantasztikus alatt értünk. A fejezetek czimfelírásai különben eléggé fantasztikusak.

A költő egyik főalakjával, a férfivel beszél

teti el a történetet s igen ügyel arra, hogy min-denben jellemezze az elbeszélőt saját magát is. Művészileg van visszaadva az elbeszélő erőlködése gondolatai rendbeszedésére, de néhol-néhol, úgy látszik, mégis mintha nem az elbeszélő, hanem a költő szólana. A beszélyt egyenesen a végénél kez-di s a hangulatot mintegy rázuditja az olvasó fe-jére úgy, hogy az eleinte nem is tudja tájékozni magát a homályból, a zürzavarból, aztán lassan-lassan minden tisztázódik; és a valóságos virtuozitás a zavarosból fejteni ki valamit ily tisztán.

Sajátságos, hogy a két főalak neve sehol sincs megnevezve. „Én és ő” szerepel mindig, míg a mel-lékszemelemek mindegyikének van neve.

A beszély tárgya röviden a következő: Egy szegény árva, fiatal leány, ki igen rossz körülmé-nyek közt él, kényszerűségből férjhez megy egy zálog-közvetítőhöz, ki őt igazán szereti ugyan, de mert merev, zárkózott természetű, nem mutatja ki szerelmét s ezáltal visszariasztja a nőt, ki minden-kép iparkodott őt megszeretni. A helyett, hogy idő-vel összeszoknának, mind jobban eltávolodnak egy-mástól és sokat pörölnek együtt.

A nő csupa daczból hűtelen akar lenni, de nem képes reá. Férje mindent megtud s ekkor a nő kétségbeesésében meg akarja ölni őt, mikor alszik, de a lelkiismeret nem viszi reá. De férje mindent látott, mert csak tetette magát, hogy al-szik. Azonban nem szól semmit, s tovább is együtt maradnak, de egészen elidegenedve egymástól.

A férfi mind várja, hogy neje közeledjék hozzá s kérjen tőle bocsánatot, de a nő magába vonul, egész külön világot alkot magának s tudomást sem látszik venni róla. És a férfi egyszerre csak észreveszi, hogy neje nem hogy közelednék feléje, hanem bár együtt élnek, mégis mintha egészen elfeledte volna őt. Ekkor hirtelen átcsap a másik végletbe, helyre akar hozni mindent, a mit hibázott, s elhalmozza őt szenvedélyes szerelmével. A nő megjegyed; ő azt hitte, mindig úgy fognak ma-radni s mivel látja, hogy férje igazán szereti őt, megkérdezi magát komolyan, s mert forró szerel-mét nem képes viszonzni — leveti magát az ab-lakról s szörnyet hal.

A férfi, ki a történetet elbeszéli, igen külö-nös jellem. Mig neje a másik szobában fekszik ha-lottan, kiterítve, ő azalatt beszél el mindent. Már nem épen egészen fiatal ember, quietált tiszt s je-lenleg egy kis zálogház tulajdonosa. Modora ne-hézkés, tartózkodó, hideg-udvarias; valóságos tűz-letember. Minden körülmény közt kilátszik belőle a számító kereskedő, gyakran hangsúlyozza, hogy ő a pénz embere, s hogy mennyire súlyt fektet a pénzre, látszik abból is, hogy mennyire zűrtével minduntalan arról beszél, pedig tudja és látja, hogy az nem szereti azt a különbséget, aztán sok ösz-szezsördülésök is van később. Abból is látszik az üzletember, hogy minden aprólékosságra kiterjeszti figyelmét s még azt is elszámolja, valóságos üzleti hangon, mi mindenféle volt szobájokban. És itt kü-lönösen nem kell feledni a situatiót. Neje a másik szobában fekszik halottan s ő mégis minden cse-kélyiségre rá tud gondolni. De ez inkább csak meg-szokás nála: a zárkózott, hideg modor csak kü-lsőség, mert szívéből azért nem hiányzik a valódi mély érzelem — csak hogy azt jól el tudja rejteni. Azért, mert hideg és tartózkodó, igen sok gyön-gédség és mély érzés van benne.

Nehézkés, merev modoráért, makacs jellem-ért igen sok kellemetlensége van. Nem tud alkal-mazkodni a körülményekhez, makacsul szembe száll a viszonyokkal s elveiből, elhatározásából nem enged egy hajszálnyit sem. Ő nem mindig volt ily

alantas foglalkozású zálogközvetítő. Azelőtt a had-seregnél szolgált, de mert egyszer nem akart pár-bajt vivni egy tiszttel, kénytelen volt leköszönni s oda hagyni a hadsereget. És ő nem gyávaságból vonakodott a párbajvívástól, hanem mert nem lát-ta át e párbaj szükségességét és inkább eltűrte tisztársai gúnyjait s később a legnagyobb nyomort és szegénységet, sem hogy elve ellen cselekedjék s megszegje egyszer kimondott szavát.

A mellett, hogy ily rideg, komor természetű, még öntetszelgő is; van benne bizonyos önhietség. Igen tetszik neki p. o. a hatás, mit menyasszonya nagynénjeinél előidézt, hol „mint felsőbb világi lény jelenik meg” s midőn kihivatja a leányt a kapuba, hol beszélni akar vele, teljesen meg van elégedve magával. Még azt is beismeri magáról, hogy mivel ember: nem kiváló talentum ugyan, de eléggé eszes.

Mint minden emberben, benne is igen sok önzés van, de az már nemesebb vonásra mutat, hogy azt mindig beismeri. Így p. o. midőn neje beteg, kétségbe van esve s alig várja felgyógyulá-sát, hogy mindent rendbehozzon vele, de alig hogy jobban lesz, ismét úgy hagy mindent, mert tetszik neki az a tudat, hogy neje meg van törve, meg-alázva s ő győzedelmeskedik. És e gondolatnak tiszta tudatával bír, ő maga is roszejla e tettét beismeri, hogy ez hiba benne s mégis szántsán-dékkal teszi, mert önzőleg gondol arra, hogy ő a győztes.

Egy különös tulajdonsága van még. Folyvást bölcselkedik, észlel, egész általános lélektani elmél-kedéseket tart, tudja saját lelkét ellenőrizni s a máséban is tud olvasni. Így p. o. midőn a leányt oly sajátságos módon és körülmények közt meg-kéri s ez habozik igent mondani, folyvást azon töprenkedik, mily gondolatok támadhatnak most e leányban? Mig neje a másik szobában fekszik ha-lottan, a fiatalság nagylelkűségéről tart philosophiai elmélkedéseket és Stuart Millt idézi. Midőn oly szörnyű helyzetben van, hogy neje revolvert emel reá, ezer meg ezer gondolat villámlik át egyszerre agyán, s eszébe jut az is, mily benyomást tehet ő most neje s azon töprenkedik, hogy mit gondol-hat most e nő?

Mikor észreveszi, hogy neje hűtelen akar len-ni, fölbéri az egyik nagynénét pénzért, neje után kémkedni s ő maga is az ajtón keresztül hallga-tózik. E cselekedete azonban kimenthető; mert itt úgy szólván a czél szentesíti az eszközöket s neki nem maradt más út megbizonyosodni a felől, a mit tudni akar. Különben is a jelenet végén tanusított helyes magaviselete mindent helyrehoz s egészen kimentti őt. Nem csinál semmiféle jelenetet, nem dühösködik Jefimavics ellen, nem tesz szemrehá-nyást nejeinek, hanem nyugodtan karon fogja őt és kivezeti a szobából. Ő tulajdonképen nem is harag-szik igazán reá, mert hiszen épen ezáltal győző-dött meg, mily becsületes, nemes, tiszta és ártat-lan lelkű e nő — csak mutatja a megbántottat, hogy neje legyen kénytelen bocsánatot kérni tőle.

Merev, makacs modorával idézi elő a külö-nös viszonyt közte és neje közt; ő nem tudja meg-érteni e nőt, hidegen, zárkózottan viseli magát irá-nyában, nem méltatja őt bizalmára, hanem azt akarja, hogy a nő közeledjék előbb feléje, ismerje meg őt és aztán szeresse és becsülje meg. De mi-dőn egyszerre csak észreveszi, hogy a nő már any-nyira ment, hogy egészen elfeledte őt és tudomást sem látszik róla venni, hirtelen átcsap a másik szélsőségbe s mig azelőtt szóra sem méltatta, most elhalmozza őt szerelmével s tulságos gyöngédségével igyekszik helyrehozni mindent. De szenvedélyes-ségével annyira megijeszti, hogy ez öngyilkos lesz.

A nő, kiről e beszélyben szó van, legkevésbé sem az, minek a czim nevezi: — szegény asszony. Ellenkezőleg; csak a körülmények fojtják el benne mindama szenvedélyességet, mely megvan nála s csak alkalomra vár, hogy kitörjön. Nagyon nyomorúságos viszonyok közt él; szegény árva, nagy-nénjei tartják, kik minden falatot szemére vetnek s dolgoztatják, mint egy cselédet. Ő helyzetének minden nyomorát érzi s mert büszke, iparkodik önálló pályát keresni magának s helyzetét függetlenné tenni.

Természete komoly és zárkózott ugyan, de csak a körülmények teszik azzá, s midőn végre találkozik valaki, a ki kimentti őt nyomorult helyzetéből, valóságos idegfeszítő erőlködéssel kényszeríti magát megszeretni azt a férfit.

Különben is rendkívül ideges, beteges természetű. Több benne az akarat és lelki erő, mint fizikumának az ereje s midőn valamely elhatározó cselekedetre feszíti meg egész idegzetét, a visszahatás hamar beáll s veszélyesen beteg lesz.

A fojtott tűz és szenvedélyesség mellett igen sok benne még a dacosság is. Így p. o. midőn egyszer férje nem akar ama szegény asszonynak valamit becsereálni, ő csak azért is megteszi, s mikor férje ezért szemrehányásokat tesz neki, gúnyosan mosolyog, aztán lábával toppant, dacosan szemébe nevet s kimegy a házból. Annyira el van keseredve, hogy hűtellen akar lenni férjéhez, azonban nem képes rá. Csupa dacosságból akarja, de ha el is tökélté magát rá, nem tudja keresztül vinni. De előbb szemrehányásokat tesz férjének multjáért, melyet mástól tudott meg s szemére veti azt, mintegy kimenteni magát a hibáért, a mit el szándékoszik követni.

Midőn férje rajta kapja s hazaviszi őt, diadalmasan, kihívólag néz szemébe; azt hiszi meg fogja ölni őt s a kétségbeesés szélén mosolyogva néz a halál elé. E jelenetnél van előkészítve a végző fordulat. A nő gyűlölete, mely mind jobban fokozódott, itt tetőpontra hág, úgy annyira, hogy revolvert emel alvó férjére, de nem képes őt megölni s a túlfeszült izgatottság és kimerülés beteggé teszik.

Hogy mennyire különös természete van e nőnek, látszik abból is, hogy bár úgy él férjével, mint egy egész idegennel s unalmas, rideg életében nincs semmi változatosság, mégis könnyen bele tudja magát találni helyzetébe s az a külön világ, melyet ő alkot magának, teljesen elfoglalja lelkét s kielégíti őt. Nem kíván, nem követel semmit; elég ő saját magának és nem is gondolja, hogy ez másképp is lehetne, úgy hogy midőn férje előáll nagy szeretetével, megijed tőle s mert úgy érzi, hogy nem érdemes rá és azt nem tudja hasonlóval viszonzni, inkább oly borzasztó tetre határozza el magát.

És itt van a nő jellemének magyarázata. Látja, hogy férje igazán szereti őt és tudja, hogy e nagy szeretetet nem képes viszonzni, megcsalni nem akarja, — hát inkább meghal.

E két különös jellem ellentétéből és különböző voltából következik minden baj és félreértés. Az ideges, beteges nő, ki előbb erővel akar szeretni s a férfi, ki érzi ez erőltetést s azt visszautasítja, hidegen, zárkózottan viseli magát irányában, nem szól neki semmit s mégis azt akarja, hogy a nő ismerje meg őt előbb s csak azután szeresse, saját magáért. Azt hiszi, a nő szelleme nincs egészen kifejlődve, még csak gyermek s nem tud az ő felfogásáig emelkedni; pedig ellenkezőleg — ő nem tud felemelkedni a nő lelkivilágáig s egészen félreérti őt.

TUTSEK ANNA.

A B Á N Y A T I S Z T.

Dráma 3 felvonásban.

Irta: *

(Folytatás.)

IV. jelenet.

Ella, Andor, Joóné.

Ella (a levél olvasása alatt jön be s magában.)
Mit fog majd mondani? Ah, szinte sejtem!
Andor (a levélre.) Valóban gyönyörű!
Bámuljak-e avagy kaczagjak?
E változás hihetlen, érthetetlen...
Felednek mindent. S megbocsátanak... Hm.
S miért éppen most, a mikor se én,
Se Ella, egyikünk se kéri?
Természetem?... (Tűnődik.)
S Ellának mondta már?

Ella.

Mondta, szerelmem. S mindent rád bízok...

Andor (megint hosszan tűnődik.)

Nem kell bocsánatuk!

Segítséget tartsák meg maguknak!
Ha volt szívük, hogy kitagadjanak;
Ha volt szívük, mely elviselni tudta,
Hogy gyermekük szerencsétlen legyen.
Főképp az ő rut számításukért;
Ha volt szívök meg nem bocsátani,
Mikor leginkább szükség volt rá:
Legyen szívök most azt is elviselni,
Hogy mi: a gyermek s gyermeküknek férje,
Megvetjük őket!...

Joóné. De Andor!

Ella (sohajtván, magában.)

Tudtam, hogy így lesz! Ah, én istenem!

Andor.

Maradjanak maguknak!
Tegye boldoggá őket a tudat:
Hogy két lányuk volt, az is elveszett.
Irmát od' adták annak a sviháknak,
Kit ilyen-olyan gazdagnak hívének,
Mert gróffal járt és equipage-a volt,
Nem érte fel egyik se józan észszel,
Hogy semmiházi — s az, a mire vágyik:
Nem Irma lelke, de a hozomány...
Tessék a parthie! Itt van, nyelhetik!...
Három hét múlva visszaküldte lányuk,
Mert az se volt, miből eltartani...

Joóné.

Hiszen igaz; elég fájdalmas ez!

Andor.

És engemet, ki tiszta becsülettel
Jöttem hozzájuk, mert szerettem Ellát:
Házukból is kitiltának; rá:
Jövőmben is megrontottak örökre...
S miért? Azért, mivel szegény s adós valék,
Nem voltam parthie!... Mert...

Ella. Andorom!

Felejtsd el ezt már, ha szeretsz!

Nem megígérted elfelejteni?...

Andor.

Meg, meg. De lásd, jó angyalom: mikor
Eszembe jut, nem birom visszafojtani
Lelkem viharját... Megfullasztana!

(Egy kis szünet.)

Igy tesz ma mind! Dicső korunk nagy elve
A bölcsesség s a józan praktika.
Nem sokat adnak arra, a mi szent
S a szívnek is tán boldogságot adna!
A szív? Üres szó, hallgassunk vele!
Nincs erre szükség; éljünk, ez a fő.
S ez a dicső elv hozza oszt' magával,
Hogy nem is élünk s üdvünk is oda...
Lehet... Hiszen megtanított' az élet,
Hogy csak szívünkre hallgatni se jó;
De ezt se venni figyelembe: rosz.
A ki valódi boldogságot óhajt:
Haladjon észszel céljai felé,
De hallgasson a szív szavára is...

Joóné.

Nos, ép azért kell megbocsátniok,
Ha boldogok akarnak lenni, Andor!
Ha csak magáról volna szó csupán,
Tán helyeselném... mert ön végre is

Férfi, kinek a büszkesége és elve
Nem könnyen hajlik... Amde így...

Ella (szeliden.)

S most én is kérlek Andorom, felejtünk!
Hisz mindkettőnknek boldogsága ez...
Andor (fájdalmas hallgatásban marad.)

Joóné.

Igen, mi kérjük, mindketten, Andor!
Legyen nemes, mutassa meg: ha más
Képes feledni, ön se szivtelen,
Annál nemesb, minél többet feled...
És most megyek, majd később átjövök
Megint s remélem: jól felelhetek...
Isten vele! Isten veled, szivem,
Hát addig is...

Ella (megcsókolja.) Csókoljak édesem!
(Kézet szorit.) (Halkan.) Köszönöm!
Joóné (el a középajtón, E. és A. kikísérik.)

V. jelenet.

Andor, Ella.

Andor (visszajövet.)

Igaza van. Nekünk engedni kell...

Ella.

Igy, édesem! Most még jobban szeretlek —
— Jobban szeretni ha ugyan lehet!
Mint eddig. Most már nemesak férfi vagy,
Ki küzd s szeret; de a ki — hogyha kell —
Jó és nemes, mert megbocsátani is tud!

Andor.

Érted teszem, ha megteszem, szerelmem...

Ella. Köszönöm (megcsókolja.)

Andor (felderülve.)

De mondja csak magácska:

Nem furcsa mégis ez a hirtelenség?
Elöttem mégis olyan különös.
Hogy most se értem...

Ella.

Oh Andorom, hát mit nem értem ebben?
Akármilyen történt, mégis csak szülök,
Kiknek keblében érző szív mozog
S ha egy állaton megcsik szívünk,
Hogyne lágyulna meg az ő szívök...

Andor (elkomorodva.)

Úgy van! Hisz e sors, a melyhez kötém
Nagyon siralmas —

Ella.

Én nem akarlak téged bántani!
Akármilyen sors, édes ez veled.
De lásd, csak valld be önmagad előtt is:
Nem borzasztó az, a mit dolgozol?
Nincs éjjeled, nincs nappalod: egészen
Ki vagy merülve, megölöd magad —

Andor.

És sorsodon még sem segíhetek!

Ella.

Ha így beszélsz tovább is, fájni fog —

Andor.

No, édesem, csak ezt ne mondja. mert...

Ella (kiengesztelődve.)

Én legfeljebb azt látom az egészben:
Atyám belátta, hogy méltatlanul
Bántott meg téged, hirtelenedett
Most ime ő kér, hogy felejtsd el ezt...
S te nem felejtened el?

A szívnek az a legdicsőbb erénye,
Ha megbocsát a vett sérelmekért!
Vagy ők nem ezt teszik, mikor igérik,
Hogy megbocsátanak és felejtnek?...
Vagy volna tán még nemesebb szív
Annál, a melyről addig azt hívéim,
Hogy a világnak legnemesb szive?

Andor.

Oh aranyos kis ajakam; ide! (Megcsókolja.)

Ella.

Hej! Nem hiába küldtem én naponkint
Forró imámat az egék urához,
A mig maga a föld méhében izzadt!...

Andor. Kedves, jó angyalom!

Ella. Sejtettem én; éreztem én, hogy ennek

Előbb-utóbb meg kell történnie —

Andor. Sejtette? Lám, sejtése teljesült...

Ella.

Meglássa csak, mily boldogok leszünk még!

Andor.

Ideje is lesz, hogy ne sujtson annyit
Az ég, mely eddig elfelejté minket —
Holott nem is bántottuk meg. Hiszen
Minden bűnünk az volt, hogy szereténk...

Ella.

Hogy szereténk s hogy most is szeretünk.
(Hozzásimul.)

Andor (gyönyörrel nézi.)

Igy, így! Ah, milyen boldog is vagyok!
Az üdvösségből, hidd el édesem,
Nem férne már egy csepp se több szívembe.
Pedig még olyan sok hiányzik abból!...

Ella.

Ne bántson többet ez a gondolat!
Ha rendbehozzuk tartozásainkat,
(Ez lesz az első, ugy-e, kis fiam?)
E sok hiány is mind pótolva lesz...

Andor.

Úgy van. S talán, ha isten is akarja,
A bánya is csak jobbra forduland;
Nagy a reményem, hogy a mai munka
Nem volt olyan hiába, mint a többi.
Megyek, az érczet megpróbáltatom,
Hogy e remény, mely most csak sejtelem,
Maradhat-e reménynek s biztat-e?

Ella.

Eredj, eredj... De nem késelek soká?

Andor.

Nem, kis szívem; pont hatra itt vagyok...

Ella.

Ah, hatra csak? Korábban nem lehet?

Naponta úgy is oly kicsit vagy itthon...

Andor.

Jó, jó; igyekszem...

(Homlokon csókolja; el a középén.)

VI. jelenet.

Ella egyedül.

Ella.

Hát mégis sikerült. Szívét
Meglágyította a szülői jószág...
Oh, hála isten, csakhogy így vagyunk!
(Szünet.)

Szegény, nemes szív, mennyit fáradoz,
Hogy engemet a szükségétől megójon —
S tehet-e róla, hogy ezek daczára
Sem boldogulunk? Mert a mit keres,
A hitelezők torka nyeli el?
Kontóra élünk; mert csak élni kell,
Ha van, ha nincs; elveszni nem lehet!
De másképp lesz már ezután, remélem!

(Varrót vesz elő egy szekrényből, asztalhoz ül s varr.)

Mig Andor eljő, ezt bevégezem —
Az is kevés, mit így ni tudta nélkül,
Titokba' szerzek össze olykoron
Oh, hogyha tudná: hogy mig ő egész nap
A bányamélyben izzad, azalatt én
Itt görnyedezve másnak dolgozom!
Nem is szabad ezt megtudni neki.
Ó, a ki értem annyit fáradoz:
Megerdemli, hogy hálás is legyek,
A hogy tudok: titokban, észrevétlen...
S úgy sem soká tart...
Ah! fejem!

(A varrót leteszi, feláll.)

Én nem tudom, de pár nap óta oly
Bágyadt vagyok, a helyem sem lelem;
Szemem káprázik, szédülök. Ha hosszan
Ülök egy helyben, oldalom nyilal.
A mellem is fáj, folyton gyengülök —
Nem szólok... Mért bússítam ezzel is?
Vidám vagyok előtte szüntelen;
Ha haza jó, mosolyra repülök
Elébe s összecsókolom! Miért is
Tenném súlyosbba' gondjait? Elég van
Szegénynek, neki is —

Bár érzem, hogy nem soká bírom már.
S ha jó Idám nincs, még másképp vagyok!
De most már mindegy; jobbra forduland.
A jó isten meghallgatá' imámat,
Meglágyította szüleim szívét...
Ők megbocsátanak és segíteni fognak
(kopogtatnak.)

(a varrót összekapja s gyorsan a szekrénybe rejti.)
Lehet!

VII. jelenet.

Goldberg, Ella.

Ella (kellemetlenül.)

Pénzert jó biztosan. Ma ez a harmadik.

Goldberg.

Itthon van Réti ur?

Ella.

Nincs. Mit akar vele?

Goldberg.

Csak azt, hogy már ma ötödik s nekem

A pénz kell. Én nem várhatok tovább!

Ella.

De hisz megirta önnek, hogy jövő hó

Hatodikára kielégíti

S a kamatot továbbra is fizetjük —

Goldberg.

Eh, én nem várok többet egy napot se!

Kamatja sem kell. Pénzem adja meg!

Nekem a pénz kell; én is tartozom,

Én sem kapom a portékámat ingyen,

Tudhatja azt a tens ur is nagyon jól —

Ella.

Azt jól tudom. És tudja Réti is;

De hogyha egyszer nem tudunk fizetni

Most...

Goldberg.

Ha nem tudnak fizetni: miért veszik meg?

Azt a ruhát megvette volna más!

Ella.

Ah!... Uram!

Én nem fogok itt disputálni önnel;

Várjon jövőig s kifizettetik!

Goldberg.

Várjak jövőig, mindig csak jövőig!

Hanem velem nem így beszélnek ám;

Nekem fizetni kell...

Ella.

Az önre tartozik...

Goldberg.

Haha! Milyen szép! Én rá tartozik?

Igen is kérem, én rá tartozik;

Hanem ez is itt (számlára mutat) én rá tartozik!

És én, a meddig nem fizet ki engem,

Ki nem megyek...

Ella (magában.)

Ah, ez már mégis sok e szemtelentől!

Mit tegyek? Csak Andor volna itthon!

(fenn) Itt nem maradhat. Jőjön hétkor, akkor

A férjem itt lesz, végezzen vele...

Goldberg.

Én? Végezzen vele?

Mit végezzen vele?

Fizessen ön ki s rögtön elmegyek.

Azt hiszem, itt az ideje. Ma három

Hónapja, hogy csak biztatással élek —

Én nem leszek bolondja senkinek!

Ella (felindulva.)

Jól van. Várjon itt hát.

Goldberg.

Igen, itt várjak, isten tudja meddig —

S tán haza sem jön...

Ella.

Szemtelen! Kimenjen!

Pereljen be, csináljon, a mi tetszik;

De házamban, előttem nem beszél így!

Goldberg.

Én, szemtelen? Ez hát a fizetés,

Mert három hóig biztatással éltem?

Gyalázat asszonyom, hogy —

VIII. jelenet.

Andor, Ella, Goldberg.

Andor (sietve jön.) Mit, mit beszél ön?

Ella. Ah, jőjj, az isten hoz e perczebe, jőjj!

Goldberg. Az, hogy gyalázat engem így kijátszani!

Andor (ököllel megy felé; Ella visszatartja.)

Ella. Csak csendesen, mérsékeld magadat...

Andor. Nyomorult, pimasz!

Szerencséje most, hogy házamba' van,

Különben összetipranám e perczen!...

Ella (kérve.) Andorom!

Goldberg (megszepben s hátrál.) Kérem...

Andor. Vagy azt hiszi, hogy mert hitelezöm,

Megtűrök bármi szemtelenkedést?...

A jövő hóban kielégitem;

Ha tetszik, vár; ha tetszik beperel...

Isten hírével! (Ajtót mutat.)

Goldberg (magában.)

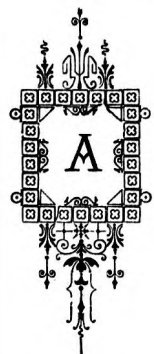
No hisz csak várjatok! (El a középén.)

(Folyt. köv.)

PESTI POSTA.

XXXII.

Budapest, decz. 10.

napokban meghívót kaptam „a nép-
nevelők budapesti egyesületé”-ben,
Rakodczay Pál által tartandó
szavallati előadásra. Már régen ki-
váncsi voltam az egyetlen magyar
recitátornak: Rakodczay urnak az
előadására; sok dicséretet hallottam és olvastam
felőle; a színészet körébe tartozó könyveit is is-
merem, (csak nemrég jelent meg tőle: „A színé-
szet rendszere” című terjedelmes munka.) Annál
nagyobb kíváncsisággal siettem mult hétfőn dél-
előtt 10 órakor a nevezett szavallati előadásra.

A terem zsufolásig tömve volt előkelő kö-
zönséggel, nem csak az ülőhelyek voltak mind el-
foglalva, de sokan még állóhelyet sem tudtak ma-
guknak szorítani. Többnyire tanárok és nevelés-
ügyi notabilitások voltak ott, köztük sok nő. Ez az
érdeklődés meglepett s még jobban felcsigázta ki-
váncsiságomat.

Az előtérben egy lépcsős emelvény állt s
rajta egy széken kívül semmi más. Végre megje-
lent az előadó. Törpe emberke, nagy fejjel, s m in
később tapasztaltam: nagyon korlátolt hangterjede-
lemmel. Alig tudtam elképzelni, hogy ez a gyöngye
emberke hogyan bírja majd ki szuszszal a ki-
lencz pontból álló műsor eldeklamálását?

Megállt s kissé lehorgasztott fejjel, halk han-
gon elszavalta Berzsenyi „Fohász” című köl-
teményét; majd minden átmenet nélkül belesiklott
a „magyarokhoz” című, hatalmas ódába s végez-
te mind a kettőt Vörösmarty „Szózat”-jával.

Eddig semmi meglepőt nem találtam rajta,
a mint hogy nem is volt biz azon semmi. Kődös
egyhanguság vonult végig az egész előadáson, mint
mikor egy diák szaval az önképző-körben —
rosszul.

Ekkor leült Rakodczay és Nyilas Samu
„A színész” versét adta elő. Ez a szép költemény
ugyszólván párbeszéd apa ez fia közt, ki ellenál-
hatlan vonzalmat érez a színészi pálya iránt, mely-
től őt sem atyjának intó szavai, sem később a
közönség ellenszenve s a pályatársak kicsinyeske-
dő lenézése nem tudják visszatartani. Itt már ér-
deklődni kezdtem s ez az érdeklődésem fokozódott
minden vers-sor után. Különösen meglepett engem
az a rendkívüli természetesség, melylyel az előadó
szavallatát úgy szólván: társalgássá tudta tenni.
Semmi hatásadászat, semmi csinált dolog nem
volt benne. A csengő rimek mind elestek, oly
könnyűséggel siklott át egyik vers-sorból a másik-
ba, mintha nem is verset hallottam volna. A vé-
ge felé pedig a szenvedélyesebb helyeket pedig oly
megrázó hűséggel adta elő, hogy méltán megérdemelte
azt az egyhangu tapsot, mely egyszerre zudult fel
a terem minden zugából.

Rövid szünet után ismét elfoglalta helyét,
hogy a műsor legérdekesebb pontját: „Jágó jele-
neteit Otthellóból” recitálja. Nem olvasta azt, de
elejétől fogva mind az őt felvonáson keresztül,

könyv nélkül, korlátolt gestikulációval, úgy, meg-
történtette a hallgatóság előtt azt, a mit Jágó
s környezete a remek tragédiában mond és tesz.
Nem tudok rá más szót találni mint hogy: meg-
történtette. Valóságos virtuozitással változ-
tatta hangját a beszélő személyekhez és a cselek-
vényhez hiven. Ugy éreztem, mintha mindez
alakok valóban elvonultak volna lelki szemeim
előtt: az önérzetében és férfi jogaiban sértett Ja-
gó, a féltékenyen dühöngő Othello, a könnyelmű
Cassio, ostoba Rodrigo — ott lebegtek előttem s
az a csepp ember, ki ott ül a széken, handaban-
dáz a kezeivel, valódi tornázást visz véghez pará-
nyi hangjával, engem: a decoratióhoz, fényes ki-
világított színpadhoz, sugályukhoz szokott színészt
illúzióba tudott ringatni.

E farszto productio után még előadott egy
folytában négy apróbb humoros költeményt, me-
lyek hatása azonban számba sem jöhet a mellett a
valóban művészi Othello előadása mellett, a mivel
magával ragadta az egész hallgatóságot.

Rakodczay Pál szenvedélyes színész, meg is
látszik rajta, mert a mit tegnapelőtt produkált,
azt csak nagy tanulmánynyal és e szak iránt ta-
nusított rendkívüli szenvedélyvel lehet elérni.

Kimondhatatlanul fáj neki, hogy nem lehet
színész. Hiszem, és méltányolni tudom fájdalmát,
de vigasztalódjék! A szent művészet oltárán
áldozhatik ő így is s legalább bizonyos tekintetben
megmarad szemlélő félnek, mert sajátságos ez
a mi pályánk! Olyan mint egy hirtelen oda ve-
tett nagy vázlat, nagy kép, demelyet csak messziről
szabad nézni, csak úgy mutat; ha nagyon kö-
zel leszünk hozzá, akkor vesszük észre: hogy mi-
lyen sok rajta a pacsma, szén és korom!...

Egyébiránt minden művészi pálya ilyen. Vagy
tán általában valamennyi. Miért? mert: „az egész
világ komédiát játszik!”

Ma ült össze a színész congressus, hogy
határozzon a felett: mit fognak jövőben határozni.

Rendezhetik ezt a vidéki színészetet, a mig
csak akarják, tarthatnak gyűléseket, conferentiákat
és congressusokat, ad infinitum, addig folyvást ott
leszünk, a hol a mádi zsidó, mig némely emberek
nem akarják azt megérteni, hogy: a színészi pá-
lyához is szükségeltetik annyi kvalifikáció, mint
a csizmadiasághoz, vagy deszkagyulaláshoz? Mig
a művészet temploma aziluma lesz mindenféle
jövövénynek; mig művészi körökben a jó repu-
tációjú csak mostoha gyermek lesz és sokan feledni
fogják hogy: a színész mindig közönség
előtt van, mely tetteit, erkölcsét, még gondolatait
is bírálja s azok szerint ítél akkor is, mikor a
világot jelentő deszkákön áll.

A mi pedig a dolog anyagi oldalát illeti,
arra nézve csak ez a véleményem:

Vagy kell valamely városnak színészet, vagy
nem kell. Ha nem kell, akkor hasztalan minden
istápolás, koldulás az államnál, hiába megy oda
egyik társulat a másik után, a közönség ignorálja
s veszni engedi. Ha pedig kell valamely városnak
színészet: úgy első sorban ez köteles színészeinek
existenciáját biztosítani. Mert nem elég ám csak
nagy fityre felépitgetni egyik színházat a másik
után s aztán éveken keresztül zárva tartani, (mint
pl. az eperjesi színház, melyben évenként egyszer-
kétszer játszanak — műkedvelők) nem elég ezt
vagy azt a társulatot nagy auspiciumokkal oda-
bolondítani s aztán nézni összetett kezekkel, hogy
az a szegény direktor majd leharapja a saját fe-
jét, mert csak ígérték neki nagy bérletet, óriási
közönséget, eselleg subventiót, aztán nem adtak
semmit. Első sorban a város gondoskodjék szín-
szetről, az igazgatók pedig tegyenek úgy, mint az
egyszeri cigány, ki azt mondta: „Ha nem fizet-
nek, nem muzsikálunk!” és tartsák szem előtt, hogy
a mi közönségünk is olyan, mint minden más kö-
közönség, a jó portékát drága pénzen veszi, a ROSZ
kínálva sem kell neki.

Művészetben nincs 27 krajczáros bazar! —

GABÁNYI.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvárt, 1884. december 13.

— **BOGNÁR VILMA ASSZONY** első vendégfellep-
te szombaton volt. Színre került Belleni szép zené-
jü dalműve: Norma. A vendégművész a czimszerep-
ben vivta ki a műértő közönség méltó elismerését, úgy
routinirt játéka, mint iskolázott erőteljes hangjával,
melylyel partieját bravourral oldotta meg. Mellette ki-
váló helyet foglaltak el: Dévai Janka k. a. (Adel-
gisa) és Kápolnai (Sever.) A dalművet szerdán is-
mételték.

— **SZINHÁZBAN.** E héten Kassai ur két-
szer játszott, mint vendég és adtak egy új darabot is
„A kis madárkák” czimmal a Labiche és Delacour
czégtől. A darab keveset ér s még a francia köny-
nyed szellem is hiányzik belőle. A körül forog egyéb-
iránt, hogy egy mindenki bíz s egy senki bíz sem
bízó testvér van s ez utóbbi oktatásaira amaz kétke-
dővé lesz, mig utóbbi kénytelen meggyőződni, hogy ne-
je, fia, cselédjei, barátjai mind jók s bizalomra érde-
mesek, mig a másik elveivel nevétségessé lesz. A czim
meg onnan van, hogy barátja leánya (Nagy Katicza)
elmondja, hogy ő miként táplálja télen a kis madár-
kákat s azok gyakran hálátlanok stb., de hát az ada-
kozás a jó szív önzése s egyébbel sem gondol A fő-
szerepet Vendrei adta, lehetett volna több humor
is benne. — Kassai ur vendégjátéka hétfőn a „Csik-
kós”-ban (8-án) és esütörtökön (11-én) Szuszi ur
keserveiben volt. Amabban a számadót, emebben
Szuszi játszotta. A közönség mindkét alkalommal meg-
töltte a színházat s kitüntető rokonszenvvel fogadta
Kassai urat s fokozott érdekléssel kísérte játékát, me-
lyekből élénk komikum és pompás alakító képesség s
önálló felfogás tűnik ki.

— **A LOLOZSVÁRI DALKÖR** mult vasárnap tar-
tott dalestélyén búcsuzott el szeretett karnagyától Lá-
nyi Ernőtől. A dalestély egyike volt a legsikerül-
tebb estélyeknek s a sikerben nagy része van Bog-
nár Vilma asszonynak, ki szivességéből működött köz-
re. A hangverseny végeztével a dalkör tagjai érdeke-
nyen búcsuztak el Lányitól, kinek emlékül egy diszes
arany serleget nyújtott át Czürják A. meleg szavak
kiséretében.

— **A HELYBELI SZÉPÍTŐ-EGYLET** igazgató vá-
lasztmánya a napokban ülést tartott, melyen elhatá-
rozta, hogy a közgyűlés már a folyó hóban, karácsony
harmadnapján tartassék meg. A választmány jelentésé-
ből s intézkedéseiből kiemeljük, hogy a tencsén-vár-
téri park föld-munkálatai már legnagyobb részt bevé-
gezvék. Az egylet eddigi költsége e parkra m. e. 1000
frt, nem számítva a város hozzájárulását is, Bánffy
Adám báró szép adományát fákban és bokrokban. A
még hátralevő munkálatok m. e. 500 frtot igényelnek.
Mintán még csak az egyletnek a 30 alapító tagon ki-
vül 155 rendes tagja van, új tagok gyűjtésére bizott-
ság küldetett ki, Nagy Mór v. tanácsos vezetése alatt.

— **AZ ERDÉLYI-MUZEUM-EGYLET** bölelelet-,
nyelv- és történelemtudományi szakosztálya f. hó 13-
án szombaton d. u. 5 órakor az egyetem böles.
karának 8. sz. termében szakülést tart, a következő
tárgysorozattal: 1. Elemi és középiskolai tanterv 1791-
ből. Dr. Török Istvánról. 2. Én is hozzá szó-
lok. Megjegyzések Király Pál „Még egyszer a for-
dul el” czimű értekezésére. Dr. Brassai Sám-
uelről.

— **A KOLOZSVÁRI** koresolyázó-egylet december
7-én tartotta meg közgyűlését. Elnök Gyarmathy Mik-
lós megnyitja után titkár Salamon Sándor előterjesz-
tette a számadás-vizsgáló-bizottság jelentését, melynek
alapján Vizi Endre a mult évi számadások alól fel-
mentetett és buzgó működéséért jegyzőkönyvi köszö-
net szavaztatott. Az 1885-ik évi költségek 2000 fo-
rintban lettek előirányozva. A közgyűlés további fo-
lyamában sajnálattal vette tudomásul Gyarmathy
Miklós elnöknek lemondását s egyuttal eddigi buzgó
működéséért jegyzőkönyvileg mondott köszönetet. A
választások a következő eredménnyel ejtettek meg:
elnökké dr. Jenei Viktor, alelnökké Girsik János, pénz-
tárnokká Vizi Endre választott. Választmányi tagok
lettek: Gyarmathy Miklós, dr. Óvári Kelemen, br.
Bornemisza Károly, Vizi Árpád, Molnár Ede és Elek
Pál.

— **AZ AKADÉMIÁBÓL.** A Magyar Tudományos
Akadémia igazgató tanácsa vasárnap tartott ülésén he-

nyomatott Stein Jánosnál az ev. ref. collegium betüvel Kolozsvárt.

lyesséssel vette tudomásul a f. évi november 4-én tar-
tott összes ülés azon határozatát, mely szerint a jövő
nagygyűlés elé indítvány fog terjesztetni gróf Lónyay
Menyhért mellszobrának az akad. ülésterem és arcz-
képének a képesterem számára leendő elkészítése iránt.
Ezzel kapcsolatban tárgyalás alá vétetett az Akademia
vagyónát ekkorig legnagyobb alapítványnyal gyarapító
Zsivora György emlékének méltó megörökítése. Az
igazgatótanács készséggel elfogadta a nov. 24-iki ösz-
szes ülés azon megállapodását, hogy az elhunytak a
budapesti sírkertben levő sírboltja fölé diszes emlék
állitassék; sőt kifejezte azt az óhaját is, hogy az
összes nagy alapítóknak emléke az Akademia palotá-
jában arczkép vagy mellszobor által legyen megörökít-
ve s javaslat kidolgozására bizottságot küldött ki, föl-
kérvén az Akadémiát, hogy a maga részéről is küld-
jön tagokat e bizottságba. Az akad. ügyész jelentése
szerint Zsivora György egész hagyatéka átadatott az
Akademiának, mely most már mint általános örökös a
hagyományosok nagy részével méltányos egyezségre
lépett s részökre a hagyományozott összeg 70%-át
kifizette, minthogy tudvalevőleg a tényleges vagyon
jóval kevesebb volt, mint a melyről a végrendelet in-
tézkedett. Ezután bemutatott Tisza Kálmán minisz-
terelnök és gróf Szapáry Gyula pénzügyminiszter le-
vele, mely szerint özvegy Bujanovics Jánosné jóté-
konyezelu hagyományából 10,000 forintot adományoz-
tak az akademiának, valamint bejelentetett, hogy Kán-
tor Sámuel kir. tanácsos 100 forintot hagyományozott.

— **RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS** december 10-dikén
reggel érkezett Budapestre. A trónörökös e látogatásá-
nak célja „Az osztrák-magyar monarchia irásban és
képben” czimű nagy műnek magyar részére vonatkozó
eddigi előmunkálatok megzemlése és a további tár-
gyalások megvitatása. Kilencz órára gyűltek össze a
mű magyar szerkesztőségének tagjai és pedig: Hay-
nald Lajos bibornok-érsek. Pulszky Ferencz, Keleti
Gusztáv, gróf Keglevich István, Benczur Gyula, gróf
Zichy Jenő, Hunfalvy Pál és Nagy Miklós. Jelen volt-
tak továbbá az ujonnan megalakított pénzügyi bizott-
ság tagjai: Hegedüs Sándor, Harkányi Frigyes, We-
kerle Sándor osztálytanácsos és Péchy Imre állam-
nyomdai igazgató: azonkívül jelen volt még a mű osz-
trák szerkesztőségének elnöke, Weilen József kormány-
tanácsos. — A trónörökös érzés-teljes beszéddel tol-
mácsolta e nagy mű létesítésének fontosságát s felszó-
lítja a jelenlevő írókat, hogy a tanácskozás iránt te-
gyék meg indítványait. A trónörökös beszédére Hay-
nald bibornok válaszolt, ki ő Felsőségének böles segéd-
kezelésével e nagy eszme létesítését bizonyosnak tartja.
Ezután Nagy Miklós, a szerkesztőbizottság jegyzője
előterjesztette a mű magyar részének tervrajzát, a mely
rövid eszmeesere után teljességében jóváhagyott. Er-
re a bizottság az első kötet részletes programjának
megbeszéléséhez fogott, a mely alkalommal hosszabb
eszmeesere fejlődött ki, a melyben ismételten a trón-
örökös is részt vett, a mire azután a program elfo-
gadtatott és egyuttal az első kötet részére a munka
minden egyes munkatárs részére kijelöltetett.

— **HÖSLEKŰ ASSZONY.** Párisban egyébről sem
irnak és beszélnek mostanában, mint Clovis Hugues
képviselő nejről. Bizonyos Morin nevű úgnök zsaro-
lasi czéltől hűtlenségi leleplezéssel fenyegette meg a
tisztas házi életű asszonyt. Utóbbi törvényszék elé vi-
vón az esetet, Morin a francia törvénykezés ágbogait
felhasználva két éven át tudta huzni-halasztani az ügy
eldöntését. A szepőltnségét féltő nő e miatt borzasztó
tetre határozta magát: a legutóbbi tárgyalás alkalmával
revolverből többször rálőtt ellenfelére, ki megsebesülve
több napi kínos szenvedés után meghalt s miután hullájáért
senki sem jelentkezett, úgy lett a közhalottas kocsival
eltakaritva. Hugues asszony a tett elkövetése után, el-
szántan kérdezé: remélem, meghalt a gazember? Ha-
lála hírére pedig sajnálkozva mondá: legalább nem
szendved többé! Az igazi asszonyiasság. — A közvéle-
mény a nő mellett van, s kétségtelen, hogy a f. hó
22-én megtartandó tárgyaláson az esküdtszék fel fogja
menteni a különben szabad lábon járó vádlottat.

Tartalom: Lucretia. Igaz. — A mama sze-
relme. *Petelei István.* — Csillag hullás. *Fábián Geiza.* —
Regény—dióhéjban. *Abonyi Á.* — A szerény asszony. *Tutsek
Anna.* — A bányatiszt. *Irtá: *.* — Pesti posta. *Gabányi.*
— Különfélek. — Tárca: *Attila és neve. Dömötör János.*
Országos szini congressus.